

De strip als hoogste vorm van kunst

Grafisch ontwerper Joost Swarte behoort wereldwijd tot de invloedrijkste striptekenaars. Hij was medeoprichter van stripuitgeverij Oog & Blik en initiator van de succesvolle Haarlemse Stripdagen. Zijn belangrijkste strips staan in de net verschenen bundel 'Bijna Compleet'.

INTERVIEW 10 februari 2012, 0:00

De linkerwand van zijn Haarlemse atelier is één grote boekenkast. Deze is vooral volgestouwd met boeken over design en architectuur, opvallend vaak van Nederlandse bodem. Al dat moois in die kast, vormt in wezen de oerbron van zijn werk. Wie op bezoek is bij Joost Swarte (64), waant zich al snel in Swarte's wereld van de zogeheten Klare Lijn: dus cartooneske tekeningen zonder schaduw in een realistisch decor. Met een beetje fantasie vormt zijn strakke atelier - met die gekke Swarte-attributen, zoals een paar stripfiguurschoenen met bolle neuzen - een hokje uit zijn strip. Alleen de tekst van de tekenaar is te omvangrijk voor spreekballonnen.

Waarom heet de bundel 'Bijna Compleet'?

"Omdat de strips die ervoor geselecteerd zijn uit een periode komen dat ik mijn stijl had gevonden. Daarvoor heb ik uiteraard

ook veel strips getekend, maar toen was ik duidelijk nog zoekende. En vanaf het moment dat deze verzamelbundel klaar was, is er ook alweer nieuw werk verschenen. Dit boek kon dus nooit 'Helemaal Compleet' heten. Het lollige is dat de Franse vertaling ervan 'Total Swarte' heet. Maar daar wordt niet mee bedoeld dat de lezer het complete werk te zien krijgt; je moet dat eigenlijk vrij vertalen als 'typisch Swarte'. In Amerika zien ze het nog weer anders: daar hebben ze 'Bijna Compleet' vertaald als 'Is that all there is?', een titel die de lezer hopelijk uitnodigt om de rest van mijn werk te verkennen."

Want u tekent niet alleen strips, u ontwerpt van alles. Bent u niet eerder kunstenaar dan striptekenaar?

"Het stripverhaal is de moeder van alle kunsten, laat ik dat maar eens gewoon hardop zeggen. Architectuur gun ik het, muziek gun ik het ook - omdat er iets onbenoembaars in muziek zit - maar de hoogste vorm van kunst is de strip."

Toe maar. En waarom dan wel?

"Voor het maken van een stripverhaal heb je geen budget nodig zoals bijvoorbeeld bij het maken van een film. Potlood en papier zijn genoeg. Bij een geschreven tekst is de lezer gebonden aan de volgorde van de zinnen, terwijl bij een strip de lezer kan dwalen over een pagina, kan blijven hangen bij een intrigerend detail."

Toch werd de strip lange tijd als minderwaardige kunstvorm gezien. En soms nog wel, toch?

"Dat is een proces. Tegen film en theater werd vroeger ook met enig *dédain* aangekeken. Op school werd kinderen afgeraden

strips te lezen omdat die leesluiheid in de hand zouden werken. Later bleek uit verschillende onderzoeken dat teksten door kinderen juist beter konden worden geduid als er beeld aan te pas kwam. Nu wordt er heel anders over stripverhalen gedacht. De distributie verloopt ook steeds vaker via de literaire boekhandel."

Zit u niet vast in uw tekenstijl?

"Als je je ergens in thuis voelt dan neemt dat niet af. Ik kan zo ongelooflijk veel vertellen in deze stijl. Volgens mij is dat oneindig."

Uw stijl veranderen zou wellicht ook het merk Joost Swarte schaden. Of ziet u zichzelf niet als merk?

"Daar denk ik niet bij na. Het gaat om de mentaliteit waarmee je iets maakt."

Swarte zoekt naar een voorbeeld om zijn woorden kracht bij te zetten. Hij staat op en komt al snel terug met een emailen bordje. "Kijk. Laatst heb ik deze plaat ontworpen voor een project in Rotterdam. Ik vind het dan lollig om binnen die oude techniek iets eigentijds te doen. De kleurstelling en de afgeronde hoeken van toen en de rest van de vormgeving wat strakker, meer van nu."

U heeft een stripuitgeverij opgericht en u was initiatiefnemer van de Haarlemse Stripdagen. Duidt dat op een missie?

"In de eerste plaats ben ik een liefhebber van het stripverhaal. Als er ergens een stripbeurs is, dan ben ik er, als het even kan. Maar ik

zit ook zo in elkaar dat als ik ergens een idee over heb, dat ik dan de neiging heb om dat idee ten uitvoer te brengen. Dat geldt ook voor het ontwerpen van een gebouw, zoals destijds met de Toneelschuur hier in Haarlem. Iets oprichten, iets organiseren, iets ontwerpen; alles wat ik doe, benader ik in wezen als het maken van een kunstwerk. Steeds weer met de vraag: werkt het werkelijk zoals ik het in mijn hoofd heb?"

Nederland speelt internationaal een hoofdrol op het gebied van grafische vormgeving. Heeft u daar een verklaring voor?

"Ik heb altijd de indruk dat er in Nederland iets anders is gebeurd dan elders. Hier heeft zich het calvinisme geworteld en dat betekende dat het beeld moest worden afgezworen. Daardoor is men zich gaan concentreren op de letter, op het woord en daarmee dus ook op de vorm daarvan. Dat is een theorie. Maar het kan ook andersom: dat het typografische, die concentratie op de letter, al in de Nederlander zat en dat men zich dáárdoor richtte op het calvinisme."

Doet het u iets om van die grafische top deel uit te maken?

Swarte loopt naar zijn boekenkast en pakt het gezaghebbende grafische boek 'Dutch Type', waarin zijn werk prominent is opgenomen. "Ik ben altijd dol geweest op het knutselen met lettervormen. Op die manier heb ik aardig wat boeken vorm mogen geven. Als je daar dan tussen staat met je geknutselde letters, dan ben je best trots, hoor."

U heeft in uw tekeningen de mens niet zo hoog zitten. Kunt u daar iets over zeggen?

"De klunzigheid van de mens is een leuk onderwerp. Er gaat voortdurend van alles mis en daar is goed mee te leven. Maar ik teken die klunzigheid óók vaak als reactie op het feit dat de mens zichzelf vaak centraal stelt. Mensen denken dat het zo knap is dat zij humor hebben en een dier niet, maar waarom zou dat een verworvenheid zijn? Je kunt het ook zien als een beperking: dieren hebben al die rompslomp niet nodig. Ik vind het lollig om uit te beelden dat er van alles mislukt, zonder dat die figuren dat zelf in de gaten hebben. De enige die het ziet, is de lezer."

Bijna Compleet. Joost Swarte. Uitgeverij Oog & Blik / De Bezige Bij, Amsterdam, 144 blz. Prijs € 24,90

Swarte's ontwerpen leiden een eigen leven

De creaties van een grafisch ontwerper verlaten doorgaans zelden het papier. Bij Joost Swarte is dat anders. Hij ontwerpt naast postzegels, posters, strips en prenten ook glas-in-loodramen, meubilair en zelfs gebouwen. Zo ontwierp hij in opdracht van woningcorporatie Ymere het Joost Swarte-huis aan de Willemsstraat in Amsterdam. Bekender is het theater de Toneelschuur dat hij in 1996 voor de stad Haarlem bouwde, samen met Mecanoo Architecten. De vorm van het theater verwijst - net als in het meeste werk van Swarte - sterk naar stromingen als De Amsterdamse School, Bauhaus en De Stijl. Internationaal maakte Swarte naam met onder meer zijn illustraties voor het magazine The New Yorker, het Italiaanse architectuurblad Abitare en het Vlaamse mediamagazine Humo. Halverwege de jaren tachtig richtte Swarte met compaan Hansje Joustra de cartoon-uitgeverij Oog & Blik op, die sinds april 2010 onderdeel is van de Bezige Bij.